

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 34 (1549) 26 ЖНІЎНЯ 2021 г.

Што адбываецца вакол ТБМ?

Сродкі масавай інфармацыі паведамілі, што пазоў Міністэрства юстыцыі супраць Таварыства беларускай мовы разгледзіць Вярхоўны суд а 15-й гадзіне 27 жніўня.

Разам з тым кіраўніцтва ТБМ на момант здачы газеты ў друк не атрымала ніякіх папер пра тое, што гэты суд будзе.

А ён хутчай за ўсё будзе, бо 23 жніўня ТБМ атрымала ліст, што 20 жніўня мусіла адбываць дасудовае апытаць. Адпаведна старшыня ТБМ Алена Анісім на гэтага апытаць не трапіла.

Разам з лістом з Вярхоўнага суда прыйшла "Зыскавая заява аб ліквідацыі грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" ад Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь.

У заяве ў прыватнасці адзначаецца:

"Міністэрствам юстыцыі ў рамках прадстаўленых Законам "Аб грамадскіх аб'яднаннях" паўнамоцтваў у ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" б 6 ліпеня 2021 г. былі запытаны інфармацыя і дакументы для правядзення контролльных мерапрыемстваў адносна дзеянасці дадзенага грамадскага аб'яднання....".

Выстаўлены ў прыватнасці наступныя прэтэнзіі:

"... у Міністэрства юстыцыі не прадстаўлены дакументы, якія пацвярджаюць наяўнасць юрыдычных адрасоў у арганізацыйных структур ГА "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны"..."

"... грамадскае аб'яднанне не выканала патрабаванне заканадаўства ў часткі давядзення да ўсеагульнага ведама шляхам размяшчэння ў сродках масавай інфармацыі ці на сваім афіцыйным сайце ў глабальнай камптарнай сетцы Інтэрнэт адпаведнай інфармацыі (справаздачнасці) пра сваю дзеянасць, паступленні і выдаткуванні гра-

шовых сродкаў і іншай маёmaci...".

ТБМ дадзеную справаздачу размясціць на сваім сайце не магло, бо сайт быў заблакаваны, таму ў пісьмовым выглядзе своечасова накіравала ў Міністэрства юстыцыі, але:

"... З просьбай пра размяшчэнне такої інфармацыі (справаздачнасці) на афіцыйным Інтэрнэт-партале Міністэрства юстыцыі дадзене грамадскае аб'яднанне не звярталася".

Загадам Міністэрства юстыцыі ад 19 ліпеня 2021 г. № 169 ГА "Грамадства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" было вынесена пісьмовая папярэджанне. Грамадскае аб'яднанне абавязана было прыняць меры па ўхіленні парушэння.

ГА "ТБМ імя Ф. Скарыны" размясціла справаздачу на сайце газеты "Наша слова" nsłowa.by, але давесці інфармацыю пра гэта ў вызначаны тэрмін да 5 жніўня 2021 года не паспела, і атрымала пазоў аб ліквідацыі.

Трэба ўлічваць, што на перыяд гэтай дзеянасці ў ТБМ памерла ад каронавіруса бухгалтарка, канфіскаваны кампьютеры, дзеянасць сядзібы паралізавана з-за немагчымасці правядзення масавых мерапрыемстваў па прычыне ковідных аблежаванняў, лісты прости залежваліся на пошце.

Фактычна на момант суда Таварыству можна прад'явіць толькі дробныя бюрократычныя недахопы "не папрасілі размясціць справаздачу на сайце Міністэрства юстыцыі". Справаздачу прадставілі, а вось паклон не адбілі, размясціць на сайце не папрасілі. Ды, хто б там ведаў, што тая просьба патрэбная.

І за гэта зачыніць ТБМ?
Станіслаў Суднік.

Гарадзенскае абласное свята паэзii

28 жніўня (субота) у 11.00 у в. Зачэпічы Дзятлаўскага раёна пройдзе Гарадзенскае абласное свята паэзii.

Свята арганізуецца Гарадзенскае абласное аддзя-

ленне Саюза беларускіх пісьменнікаў, Дзятлаўская раённая арганізацыя ТБМ імя Ф. Скарыны пры падтрымцы Дзятлаўскага райвыканкама і газеты "Наша слова".

У свяце возьмуць

удзел літаратары з Гарадні, Слоніма, Ліды, Наваградка ну і, вядома, з Дзятлава.

Чакаюцца госці з іншых рэгіёнаў Беларусі.

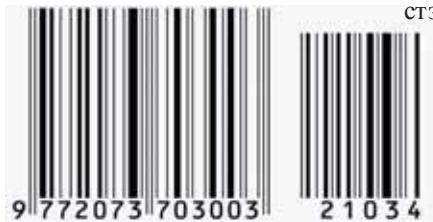
Спадзяёмся, што будзе цікава.

Прадаецца палац Радзівілаў у Дзятлаве

У канцы XVIII стагоддзя вакол палаца быў створаны парк у англійскім стылі. Парк упрыгожваў архітэктура малых формаў: масты, павільёны, альтанкі. Пасля ўдзелу апошняга ўладальніка Дзятлава Адама Солтана ў паўстанні 1831 года, палац Радзівілаў перайшоў у дзяржаўную ўласнасць. Спачатку будынак быў прыстасаваны пад шпиталь, потым - пад кавалерыйскую казарму. На пачатку XX стагоддзя ў палацы знаходзілася двухкласная школа, а ў 1930-я гады быў сіроцкі дом для дзяўчынок. У пасляваенны перыяд палац Радзівілаў быў прыстасаваны пад медыцынскую ўстанову. Цяпер ён пустуе.

Аксана Шпак,
Дзятлава.
Фота аўтара.

9 772073 703003

21034

Юбілей аднаго з найлепшых кіраўнікоў бібліятэчнай сферы краіны

Супрацоўнікі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі павіншавалі з 60-годдзем былога дырэктара ўстановы доктара педагогічных навук, прафесара Рамана Сцяпанавіча Матульскага, які прысвяціў 18 гадоў плённай дзейнасці галоўнаму книгасховішчу краіны.

Пад яго кіраўніцтвам Нацыянальная бібліятэка Беларусі была моцна мадэрнізавана і ператварылася ў сучасны наўкукова-даследчы і сацыя-культурны цэнтр і стала лідарам у краіне і арганізацыйна-метадычным цэнтрам у галіне бібліятэказнаўства, месцам правядзення міжнародных кангрэсаў і канферэнцый, прысвечаных важнам датам у гісторыі айчынага кнігадрукавання, стала захавальнікам больш за 450 тысяч электронных нацыянальных дакументаў.

Раман Матульскі нарадзіўся 16 жніўня 1961 года ў в. Навасельцы Львоўскай вобласці на Украіне. Яго бацька Сцяпан Фёдаравіч працаў бібліятэкам і паўплываў на прафесійны выбар сына. У 1976 годзе пятнаццатагодовы Раман паступіў на бібліятэчнае аддзяленне Самборскага культурна-асветніцкага вучылішча, а па заканчэнні яго ў 1979 годзе ён працягнуў прафесійную адукацыю ў Менскім інстытуце культуры на факультэце бібліятэказнаўства і бібліографіі.

У жніўні 1983-га пасля заканчэння Інстытута ён паступіў на працу ў Дзяржаўную бібліятэку БССР імя У.І. Леніна (цяпер - Нацыянальная бібліятэка Беларусі), але ўжо ў лістападзе быў прызначаны ў штабі Савецкай Арміі.

У 1988 годзе, адпрацаваўшы больш за два гады загадчыкам аддзела Менскага інстытута культуры, Р.С. Матульскі быў залічаны ў аспірантуру Маскоўскага дзяржаўнага інстытута культуры, і ўжо ў 1991-м датэрмінова і з поспехам абараніў кандыдацкую дысертацыю на тэму "Бібліятэчная статыстыка: сучасны стан і перспектывы ўдасканалення". У выніку яму былі прысвоены кваліфікацыя педагога-даследчыка і вучоная ступень кандыдата педагогічных навук, у 1997 годзе - вучоное званне дацэнта.

Больш за шэсць наступных гадоў прысвяціў выкладчыцкай дзейнасці на кафедры бібліятэказнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры. 2003 год для Р.С. Матульскага стаў лёсавызначальным: ён абараніў доктарскую дысертацыю па тэме "Бібліятэка як сацыяльны інстытут: тэарэтыка-метадалагічны аспект" і ўзначаліў Нацыянальную бібліятэку Беларусі.

Раман Сцяпанавіч валодае талентам і ўмением спалучаць функцыі адміністратора, вучонага, педагога, грамадскага дзеяча. У

2006 годзе яму было прысвоена вучоное званне прафесара. Ён удзельнік шматлікіх калегіяльных органаў кіравання, наўковых і грамадскіх арганізацый не толькі Рэспублікі Беларусь, але і замежжа. Раман Сцяпанавіч стаў адным з першых у Беларусі, хто неаднаразова атрымліваў розныя гранты міжнародных фондаў і тым самым меўмагчымасць павышаць кваліфікацыю і вывучаць вопыт бібліятэктэк Еўропы і Амерыкі. Так, у перыяд з 1993 па 1998 гады ён праціўнікі стажыроўкі ў бібліятэчна-інфармацыйных установах Галандыі, Германіі, Польшчы, ЗША.

Дні бібліятэк Беларусі ў рамках Міжнароднай штогадовай канферэнцыі "Бібліятэкі і інфармацыйныя рэсурсы ў сучасным свеце науکі, культуры, адукацыі і бізнесу", праекты "Беларусь сёння", "Кніжная спадчына Францыска Скарыны", "Беларусь і Біблія" - далёка не пойны пералік грандыёзных ініцыятыў, ідэйнымі нагляняльнікамі якіх стаў Р.С. Матульскі. Яго актыўная жыццёвая пазіцыя і незвычайнай арганізатарскія здольнасці садзейнічалі тому, што Беларусь заняла ўстойлівую лідарскую пазіцыю ў міжнароднай бібліятэчнай супольнасці. Раман Сцяпанавіч заўсёды па-майстэрску сумяшчае працу з наўковай дзейнасцю, без якой сябе проста не ўяўляе.

Р. Матульскі даследаваў гісторыю бібліятэк Полацкага Сафійскага сабора, Віленскага і Полацкага езуіцкага калегіуму, Нясвіжскай бібліятэкі Радзівілаў і іншых старожытных кнігазбораў.

У 2017 годзе за працу па факсімільным узнаўленні і папулярызацыі кніжнай спадчыны Францішка Скарыны калектыву ўстановы была прысуджана прэмія "За духоўнае адраджэнне".

Р.С. Матульскі - аўтар больш за 400 наўковых, наўчальных, даведачных і метадычных прац у галіне бібліятэчна-інфармацыйной дзейнасці, у тым ліку 8 манаграфій. Свае паўнамоцтвы Р.С. Матульскі перадаў новаму дырэктару Аксане Кніжнікавай.

Э.Дзвінская,
фота аўтара.

Тастамент Генадзя Бураўкіна

"Мы розныя,
Ды нас усіх яднае,
Спазнаная душою спаквалья,
Сунічная, крынічная, лясная
Плясаная бацькоўская зямля.
Радзінны край,
Цярпілы і збалелы,
Гасцінны, як рассцелены абрус,
У тысячах навалаў ацалелы,
З благаславенным імем Беларусь."
Г. Бураўкін.

28 жніўня спаўняеца 85 гадоў з Дня нараджэння самабытнага і яркага беларускага паэта і актыўнага грамадскага дзеяча Генадзя Мікалаевіча Бураўкіна, былога старшыні ГА ТБМ імя Ф. Скарыны, аўтара шматлікіх кніг паэзіі, дакументальных аповесцей, нарысаў, публістычных і крытычных артыкулаў і сцэнарыяў, стваральніка цудоўнай лірыкі і папулярных песьні.

Генадзь Мікалаевіч Бураўкін нарадзіўся 28 жніўня 1936 года на поўначы Беларусі ў в. Шуляціна. Суровая, поўнае небяспекі пасляваеннае дзеяніства яго праходзіла ў Тродавічах, а потым - у Палацку. У 1954 годзе Генадзь скончыў Палацкую сярэднюю школу №1 і паступіў на аддзяленне журналістыкі філфака БДУ. У 1952 годзе шаснаццацігадовы юнак надрукаваў свой першы верш, а ў 1960-тым выдаў першы зборнік "Майская просьні". А потым паляцелі да чытачоў яго кнігі "З любою і нянявісцю зямной", "Жніве", "Вартавернасці" і іншыя.

"Пяць гадоў бурлівага студэнцага жыцця праляцелі хутка, і малады журналіст паступіў на працу, якую ён атрымаў у часопісе "Камуніст Беларусі", а потым перайшоў працаўць на Беларускую радыё, быў загадчыкам аддзела і намеснікам галоўнага рэдактара ў газете "Літаратура і масаўтві", - успамінаў У. Някляеў.

У 1968-72 гадах Генадзь Бураўкін працаў на кафэспандэнтам па Беларусі газеты "Праўда", з 1972 па 1978 год узначальваў рэдакцыю часопіса "Маладосць", які быў тады друкаваным органам ЦК камсомола і Саюза беларускіх пісьменнікаў. З "Маладосці" Генадзь Бураўкін, у якога энергія біла ключом, трапіў на міністэрскую пасаду старшыні Дзяржкамітэта БССР па тэлебачанні і радыё (1978-1990). Гэта пасада забрала шмат сіл і здароўя, але прынесла паэту высокі грамадскі і партыйны статус. Генадзь Мікалаевіч атрымаў дэпутацкое кресло ў Вярхоўным Савеце БССР (1980 - 1990) і членства ў ЦК КПБ (1981-1990). З 1990 па 1994 год ён быў паставлены на прадстаўніком Рэспублікі Беларусь у ААН і жыў у ЗША.

"Вярнуўшыся на радзіму ён зноў заняўся журавільствам", - пазначаў прафесар Дзмітрый Бугаёў у артыкуле "Матчына слова дапамагала мне". ("Служэнне Беларусі", 2003).

За беларускія слова, беларускую пазіцыю заўсёды вялася бацацьба. Уладзімір Някляеў у

сваёй прадмове да зборніка твораў паэта цытуе ўспаміны Генадзя Бураўкіна за 1970-ты год: "А тым часам трэба было ажыццяўіць яшчэ адну насамрэч грандыёзную задуму - стварыць незалежную ад Цэнтральнага тэлебачання самастойную беларускую праграму і выдаваць яе на тэрыторыі рэспублікі замест маскоўскай. Нашых запалоханых, зачоканых, правераных інтэрнацыяналістай панічна палохалі самі тэрміны - "незалежная", "самастойная" ды яшчэ ў спалучэнні з "беларускай", а замахвацца на адну з праграмаў ЦТ падавалася нечуванымі святатцтвам..."

У той час змагацца за беларускую было вельмі складана. Не проста здымалі з пасады і выключалі з партыі - выкідалі з жыцця, канстатаваў У. Някляеў. - Нават, каб замяніць праграму "Спокойнай ночі малышы" на родную "Калыханку", трэба было пераадоліць бюрократычныя бар'еры.

"...Будучы ўсёю сваёю сумнівасцю грамадска-актыўнай і шыцьра-дэверлівай асобай, ён адгукаваўся і на сацыяльныя законы часу, і на настойлівія заклікі ідэалагічных камісараў. З імтэтам, а то і з замілаванасцю пісаў ён пра грандыёзныя пасляванні будоўлі, і пра антываенныя гучныя а��ы, і пра адважныя працы у космас. І паколькі ўсё гэта было сагрэта арганічным унутраным хваляваннем, адухоўленем выдатным талентам, дык і верши на "надзённую тэму" нярэдка атрымліваліся па-сапраўднаму прачулымі і засталіся жыць, натуральна і лёгка пазбавіўшыся прывязання да канкрэтнай падзеі ці даты. Але самая высокія ўзлёты натхнення прыпадалі на перыяды гістарычных духоўных узрушиэнняў роднага краю, калі да мастака прыходзіла надзвычайная свабода выказвання", - адзначаў Масей Сяднёў.

Няма двух Бураўкіных, ёсьць суцэльны архіпелаг пазії Бураўкіна - чалавечай пазії, арганічна патрыятычнай. Не дэкларацыяна, а ўсёй моцай душы пазіт Бураўкін любіць свою зямлю Беларусь, якую ён "абцалаваў песнямі і вершамі".

"Калі з расонскімі хлапчыкамі хадзіў я, трохі спалоханы і часлаў ашаломлены, па цэнтры Палацка, я думаў, што трапіў у адзін з найвялікіх гарадоў на зямлі. Пабываўшы ў Маскве і Нью-Ёрку, Кіеве і Сан-Францыска, Лондане і Варшаве, я цяпер ведаю, што гэта не так - ён зусім не вялікі, мой родны Палац. Але калі я пад'язджаю да яго здалёк, бачу купал Сафіі і блакітны выгін Дзвіны - сэрца ў мяне б'еца та соладка і радасна, як нідзе более", - успамінаў паэт.

Генадзь Мікалаевіч Бураў

кін узначальваў Таварыства беларускай мовы імя Ф. Скарыны з 1997 года і ўсёй сваёй дзейнасцю спрыяў адраджэнню і пашырэнню ўжытку беларускай мовы ў дзяржаўным, грамадскім і духоўным жыцці народу. Не аднойчы ён праводзіў літаратурныя сустэрэны ў Менскай сядзібе ТБМ, у Чырвоным касцёле, выступаў перад наўчэнцамі школ, каледжаў і ВНУ.

"Ён быў чалавекам каласальнай энергіі, перакананасці ва ўсіх глабальна-дэёрзкіх задумах і пачынаннях, непахіснай прынцыповасці, смеласці і дальнабачнасці", - успамінае народная артыстка Беларусі Зінаіда Бандэрэнка.

Генадзь Бураўкін быў членам Беларускага Пэн-Цэнтра, сябрам Рады беларускай інтэлігэнцыі. З 2008 года ён з'яўляўся кіраўніком назіральнай рады беларускамоўнага тэлеканала.

"Перачытваючы тваю книгу "Паміж зоркай і свечкай", - пісаў Сяргей Законнікаў свайму сябру, - я паставяна адчуваў супрацьстаянне Асобы, якая прагнє свабоды, прауды і справядлівасці, з задушлівым, прымітывным, дурным таталітарызмам".

Апошнія гутаркі з Генадзем Бураўкіным падчас яго хваробы запісаву ў траўні 2014 года журналіст Сяргей Шапран. Успаміны пра Генадзя Мікалаевіча яго сябру і паплечніку - Васіля Быкава, Сяргея Законнікаў, Уладзіміра Содалия, Уладзіміра Някляева, Святланы Алексеевіч, Аляксандра Фядуты, Змітра Падбярэзскага, Алены Макоўскай і іншых, эсэ і апошняя сумоў Сяргея Шапрана склалі аснову кнігі "Перадусім Беларусь", якая выходзіла ў 2016 годзе ў Смаленску. Апошні зборнік вершаў Г.М. Бураўкіна "Мой баль і запавет" быў выдадзены ў 2021 годзе ў выдавецкім Доме "Звязда".

"Для тых, хто застанеца ў мяне адна вялікая просьбя: берагчы Беларусь, працаўжэсаць тое, што зрабілі і не дарабілі яе сыны лепшыя. Гісторыяца, што ўсе мы - і тыя, што былі, і тыя, што будуть, і тыя, што ёсць, усе мы - вечныя. Вечныя ў нашай мове, вечныя ў беларускай зямлі, у беларускім слове", - пакінуў запавет Генадзь Бураўкін.

Э.Дзвінская.

"Бацькаўшчыну" хочуць ліквідаваць

Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь на позве Міністэрства юстыцыі ўзбудзіў справу аб ліквідацыі МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" за перанос даты З'езду беларусаў свету. Легітымнасць гэтага пераносу раней была пацверджана тым самым Міністэрствам.

20 жніўня Згуртаванне беларусаў свету "Бацькаўшчына" атрымала ліст з Вярхоўнага суда Рэспублікі Беларусь з прапановай да ўпаўнаважанага прадстаўніка Згуртавання 25 жніўня з'явіцца на гутарку ў парадку падрыхтоўкі да судовага разбіральніцтва. Такім чынам, стала вядома, што Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь на позве Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь узбудзіў справу аб ліквідацыі Міжнароднага грамадскага аўтэнтычнага "Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына".

Аказваеца, Міністэрства юстыцыі пастанавіла, што ад 15 ліпеня 2021 г. кіруючы і канцрольна-рэзвізійны органы МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" з'яўляюцца нелегітымны, а 27 ліпеня 2021 г. Міністэрства нават выключыла інфармацыю адносна кіраўніка "Бацькаўшчыны" з Адзінага дзяржаўнага рэгістра юрыдычных асобаў і індывідуальных прадпрымальнікаў. Прыйчына - перанос VIII з'езда беларусаў свету на наступны год праз аблежаванні, накладзеныя сусветнай каронавіруснай пандэміяй, за які прагласавала Вялікая Рада ЗБС "Бацькаўшчына".

Пры гэтым рашэнне аб пераносе з'езда прымалася пасля кансультацыі з Міністэрствам: якім чынам правесці гэту працэдуру, каб не парушыць ні заканадаўства, ні Статут. Менавіта Міністэрства падтүхло, што Вялікая Рада мае ўсе паўнамоцтвы прыняць такое рашэнне, пасля чаго пытанне пераносу было вынесена на пісьмове галасаванне сябрам Вялікай Рады.

Нагадаем, што яшчэ раней цягам пазапланавай праверкі Згуртавання "Бацькаўшчына", распачатай Міністэрствам у першай дэкаце ліпеня, арганізацыя атрымала два папярэджанні:

- першае - за нявыкладзеную на сайт zbsb.org, але дасланую ў Міністэрства справа з'езды аўтарамі, якую, паводле заканадаўства, пры такіх умовах размяшчаць на сайце і неабязважкова;

- другое - за тое, што ў перыяд з 14 да 22 ліпеня "Бацькаўшчына" не ліквідавала пералік устаноўленых міністэрствам паштэння.

Ліквідацыя парушэнняў не ўяўлялася магчымай праз тое, што ранкам 14 ліпеня на ofise Згуртавання адбыўся ператрус, пасля чаго памяшканне было апячата Следчым камітэтам. Да гэтага часу невядома, што менавіта было сканфіскавана на ofise Згуртавання. Сёння, 20 жніўня арганізацыя атрымала адказ ад Следчага камітэта, з якога вынікае, што ў дачыненні да Згуртавання распачата справа "па прыкметах

злачынства, прадугледжанага ч. 3 арт. 361 КК".

Нагадаем, што МГА "ЗБС "Бацькаўшчына" было створана ў 1990 годзе на хвалі нацыянальнага адраджэння і працавала ўсе гэтыя гады, каб кансалідаваць беларусаў у краіне і па-за яе межамі дзеля развіцця Беларусі. Згуртаванне ладзіла мерапрыемствы і акцыі, скіраваныя на ўмацаванне беларускай нацыянальнай ідэнтычнасці праз выхаванне павагі і паглыбленне ведаў пра родную мову, культуру, гісторыю; паслядоўна выступала ў абарону права і інтэрэсаў беларусаў замежжа. Менавіта дзяякоўцы Згуртавання ў 2014 годзе быў прынятый закон "Аб беларусах замежжа", а з'езды беларусаў свету "Бацькаўшчыны" сталі сапраўднай агульнанаціональнай платформай для аблеркавання актуальных для Беларусі і яе замежжа пытанняў і проблем.

**Інфармацыйны цэнтр
МГА "ЗБС "Бацькаўшчына".**

Суд па справе аб ліквідацыі ГА БНФ "Адраджэнне" прызначаны на 15 верасня

20 жніўня ў Вярхоўным судзе Рэспублікі Беларусь адбылася падрыхтоўчая сустрэча бакоў па справе аб ліквідацыі Грамадскага аўтэнтнага БНФ "Адраджэнне".

Прадстаўнікі ГА БНФ "Адраджэнне" прадставілі суду пярэчкі супраць зыску. Па выніках распарацага пасяджэння суд пастанавіў прызначыць разгляд спрэвы на 15 верасня.

Нагадаем, што падставай для узбуджэння судовай вытворчасці аб ліквідацыі адной з найстарэйшых грамадска-палітычных арганізацый краіны стаў зыск Міністэрства юстыцыі Рэспублікі Беларусь. Міністэрства ініцыявало ліквідацыю ГА БНФ "Адраджэнне" у сувязі з тым, што арганізацыя не выканала патрабаванні пісьмовага папярэджання, якое было вынесена 14 ліпеня. Акурат у гэты дзень у ofise БНФ адбыўся ператрус, і з таго часу памяшканне арганізацыі засталося апячатае, уваход у яго недаступны.

Як паведаміў намеснік

старшыні БНФ Юрась Меляшкевіч, падчас папярэдняй сустрэчы бакоў у Вярхоўным судзе прадстаўнікі аўтэнтнага мелі магчымасць удакладніць падставы, якія Міністэрства юстыцыі палічыла дастатковымі для ініцыявання ліквідацыі арганізацыі, а таксама выкласіці сваю пярэчкі супраць іх:

- Тут назіраецца яўная ўзгодненасць працы розных дзяржаўных органаў: пакуль міністэрства патрабуе ад арганізацыі нейкіх дакументаў, у ofise прыходзяць прадстаўнікі іншых службаў і тыя самыя дакументы забіраюць у межах свайго расследвання, да таго ж яшчэ і апячатаюць памяшканне. У выніку арганізацыі не толькі складана выканань патрабаванні міністэрства юстыцыі, а нават па-просту няма звестак, якія дакументы следчы камітэт забраў у межах крымінальнага расследвання, а што з патрабных Міністэрству дакументаў застаецца ў апячательным ofise.

Намеснік старшыні ГА БНФ "Адраджэнне" Вадзім Саранчукоў, які выконвае абавязкі

**Значок БНФ "Адраджэнне"
пачатку 90-х гадоў**

кіраўніка арганізацыі пакуль дзеяны старшыня БНФ Рыгор Кастусёў застаецца пад вартай у СІЗА КДБ, бачыць выключна палітычны аспект спрэвы аб ліквідацыі:

- Гэта частка планавай кампаніі па зачышчэнні любой актыўнасці, якая ёсць. Прад'яўляюць пэўную прэтэнзію, але на-самрэч усе гэтыя прэтэнзіі базуюцца не на законе. "Часам не да законаў" - і ўсе дзеянні дзяржапарата з гэтым супадаюць, - скажаў палітык

Паводле СМИ.

"ЛІТФЭСТ ПА-ЛІДСКУ" ПРАЦЯГВАЕЦЦА!

Працягае сваю працу "Літфэст па-лідску", які ставіць сваёй мэтай як мага шырой папулярызаць кнігу, які штодня падштурхоўвае ўсіх жыхароў г. Ліды (незалежна ад полу, узросту і прафесіі) узяць і пачытаць кнігу, часопіс, газету.

Бібліятэкі філіяла "Лідская гарадская бібліятэка № 3" запрасілі юных чытачоў на адкрыты пляцоўку "Выходзь чытаць у двор", арганізаваную ў рамках "Літфэсту па-лідску", дзе кожны ўдзельнік змог знайсці сабе занятае па душы: пагартаць часопісы, пачытаць кнігі і пагуляць.

Супрацоўнікі філіяла "Лідская гарадская бібліятэка № 5" прыйшлі з кнігай у гости да дзяцей з ДУА "Яслі-дзіцячы сад № 37 г. Ліды". Дашкольнікі з вялікай цікавасцю і ўвагай слухалі бібліятэкара, як выбіраць кнігі, як правільна карыстацца імі. Хлопчыкі і дзяўчынкі з вялікім захапленнем глядзелі на прыгожыя дзіцячыя кніжныя выданні і маляўнічыя часопісы.

цікавыя артыкулы для свайго выдання, але і выдатна ведаюць як класічную, так і сучасную літаратуру розных жанраў.

Кніжная дарожка "Жыщё без небяспекі" была арганізавана супрацоўнікамі філіяла "Лідская гарадская дзіцячая бібліятэка" ў рамках "Літфэсту па-лідску". Нагадаць нумары службаў дапамогі і выратавання, правілы беражлівых адносін да свайго жыцця і жыцця іншых людзей, пайтарьць правілы абыходжання з агнём, правілы бяспечных паводзін на вуліцах горада і дома - гэта і былі галоўныя мэты мерапрыемства. Кнігі па бяспечы жыццядзейнасці і часопіс "Юны спасацель" сталі галоўнымі памочнікамі ў гэтым. А адказваючы на пытанні віктарыны "Бяспечны адказ", дзецы ў гульнявой форме змаглі прысці "кніжную дарожку".

"Літфэст па-лідску" разам з супрацоўнікамі філіяла "Лідская гарадская бібліятэка № 4" прыйшоў да лекараў скурна-венералагічнага дыспансера УАЗ "Лід

Як вядома, журналісты падаюць аўдыторыі якансную інфармацыю, а работнікі бібліятэк дапамагаюць людзям знаходзіць яе. Тому цалкам зразумела, што бібліятэкі Лідчыны пастаянна ўзаемадзейнічаюць з вядучай рэдакцыяй горада - "Лідской газетай". Там публікуюць важныя для бібліятэк навіны, інфармуюць аб значных падзеях і мерапрыемствах. З "Літфэстам па-лідску" супрацоўнікі філіяла "Лідская гарадская бібліятэка № 2" прыйшлі ў рэдакцыю, дзе бібліятэкі пазнаёмілі яе калектыву з цікавай літаратурай, распавялі пра самыя папулярныя сярод чытачоў выданні, пра вялікі попыт на газету, якая выдаецца імі.

Як вядома, журналісты падаюць аўдыторыі якансную інфармацыю, а работнікі бібліятэк дапамагаюць людзям знаходзіць яе. Тому цалком зразумела, што бібліятэкі Лідчыны пастаянна ўзаемадзейнічаюць з вядучай рэдакцыяй горада - "Лідской газетай". Там публікуюць важныя для бібліятек навіны, інфармуюць аб значных падзеях і мерапрыемствах. З "Літфэстам па-лідску" супрацоўнікі філіяла "Лідская гарадская бібліятэка № 2" прыйшлі ў рэдакцыю, дзе бібліятэкі пазнаёмілі яе калектыву з цікавай літаратурай, распавялі пра самыя папулярныя сярод чытачоў выданні, пра вялікі попыт на газету, якая выдаецца імі.

Неўзабаве скончыцца самая гарачая пара года, але і з прыходам восені Літфэст працягнё працу, бо ён закліканы далучыць як мага больш людзей да чытання.

Будзьце разам з нашымі бібліятэкамі! Будзьце разам з "Літфэстам па-лідску"!

**Кацярына Сандакова,
бібліятэкар аддзела
бібліятэчнага маркетынгу ДУК
"Лідская раённая бібліятэка
імя Янкі Купалы".**

СТВАРЭННЕ СВЕТУ

*Мастаку Аляксею Марачкіну
(Алесю Мары)*

Навобмацак, як невідушчы, час брыдзе -
На зренках бельмы ці сусвет заблёні?
Туман пальчаткаю надзелі клёны
І паркі гуртам распушціліся ў смузэ.

Што ёсьць, надалей будзе што -
не разабрацы;
Свядомасць спараджае цмяных візязў,
Гаспод, напэўна, гэтаксама трывніў,
Перш чымся пэндзаль ці разак
у руکі ўзяць.

Так, сонмы вобразаў лунаюць прад вачмі
У кожнага жывога працай творцы,
Пакуль на палатно не лягуть фарбы.

Але суладдзе адшуканае калі,
Ён робіцца азораным празорцам,
Які свет новы ўвасабляе ўпарты.

ПЕРАПРАВА ЦЕРАЗ НЁМАН.
СНЕЖАНЬ 1812 г.¹

Над пераправай нудны плач завеі.
Снег засціць вочы - не зірнуць назад
Туды, дзе золак цмяна бранзваве
Па-над пажарышчамі курных хат.

Парад растайны хвацкага швадрона:
На эпалахах стыне серабро,
Бег прыпыніў пад лнострам лёду Нёман,
Бы пад мундзірамі выгнанцаў кроў.

Ушчэнт пасечаным і звязаным
Цяпер што засталося? - Толькі сніць,
Як галасы званоў святое Ганны
Віталі нас у лепшай са сталіц.

Як "касцюшкоўкі" зіхацелі ў промнях
І прапарцы луналі на вятры,
Як перад рагатыўкамі з Пагоняй
Масква свае схіліла купалы...

П'яніў галовы марнаю надзей
Кароткачаснай перамогі хмель,
Але штодня з адчаем цверазелі
Пад небам заінелым, як шынель.

Завеі плач хвастае насы спіны
Скрозь боль пякучы кінуты пагляд -
Да папялішчаў спляжанай Айчыны
З чужых краёў ці вернемся назад?

¹ Падчас вайны 1812 г. грамадзяне коліш-
нага Вялікага Княства Літоўскага, спадзяючыся,
што Напалеон паспрыяе адрадженню іхніх
дзяржавы, сфармавалі чатыры ўланскія палкі.
Яшчэ адным, 8-м уланскім палком Герцагства
Варшаўскага, камандаваў князь Дамінік Геранім
Радзівіл. Тыя, хто не загінуў падчас кампаніі ў
Расеі, з рэшткай войска імператара пайшлі за
Нёман на заход і працягвалі ваяваць на баку
Банапарта ў 1813-14 гг.

МАНАЛОГ АФІЦЭРА ДЫВІЗІІ СМЕРЦІ
З ВОЙСКА БУЛАКА-БАЛАХОВІЧА

Сыпле снег на пагони,
 заняўся халодны світанак,
Хоць даўно адыграў
для швадрона пабудку гарніст,
А ў кішэні мундзіра
грэс сэрца доўгачаканы
Акурат перад рэйдам
пасыльным прынесены ліст.

У ім сум, і надзяя,
й атрамант, размыты слязамі,
І чуваць скрэз радкі
голос незледзянялай душы.

СТВАРЭННЕ СВЕТУ

*Мастаку Аляксею Марачкіну
(Алесю Мары)*

Няма як адказаць,
што ў свінцовую, згубную замяць
Да крыжоў на грудзях
йшчэ драўляны не выслужыў крыж.

Зрэшты, гдзе пра гора,
бо ў памяці - водбліскі лета,
Калі з ёй перайшлі
на наднёманскай строме на "ты",
Званы Фары спявалі
па-над закаханымі ветла
І без справы стаялі
ўкол места пустыя фарты.

Што з таго засталося?
Бадай, крушні Замка старога,
Пад фарсістай кубанкай
непазбыўная шэрэн лягла,
Завірухі вайны
замялі да каханай дарогу,
Але свечка чакання
гарыць у вакне давідна...

Час прыспеў выпраўляцца,
каб стоячы не перамерзі, -
На загад волю даць
шаблям у бальшавіцкіх тылах
У засмужаны ўсход
валанцёры Дывізіі смерці,
Сцяўшы вусны й пачуцці,
панура ідзём на рысях.

Неба колеру нашых
шыняллёў у бітвах зліяльных,
Толькі сівер не вечны -
паўстане ўсцяж новая рунь.
Над швадронам уланаў,
над роднай зямлёю лунае
Штандар бел-чырвон-белы,
падніяты на сцожы ўгару.

У ВЯНОК ВІНЦЭНТУ ГАДЛЕЎСКАМУ
*"Рэлігія, наказуючы паважаць бацькоў,
не мениш, канешне, наказвае паважаць
Бацькаўшчыну".
Айцец Вінцэнт Гадлеўскі.*

1.
Адвэнт скончыўся. Калядны вечар.
Зорка сведчыць грэшным узышла -
Нарадзіўся той, каго прыняць смерць
Пан Айцец, каб збавіць нас, паслаў.
Той, які на здзек укрыжаваны,
Бацьку ўпрошваў дараўаць сляпым
І паўстаў над смерцю звязаванай...
Уваскroшанне.
Ерусалім.

2.
Плён малы з душпастырскага чыну -
Нават Збаўцу аб свабодзе не ўмаліць,
Як Найлітасцівым даная Айчына
У крыві распнутая хрыпіць.
Перад ворагам не ўкленчы і ў пакутах -
Хай прыцвічыць да зямлі свінец...
Крыж, як сведчанне Ідэі Неўміручай.
Наваколле Менска.
Трасцянец.

ЧАКАННЕ

Пладамі ўбраўліся сады -
Чакаюць Яблычнага Спаса,
Са жніўнем хмарыстым сам-насам
Пладамі ўбраўліся сады.
Каб і спачылія дзяды
Адчулі, што жыццё не згасла,
Пладамі ўбраўліся сады -
Чакаюць Яблычнага Спаса.

Зміцер Захарэвіч

ГРОНКА РАДЗІМЫ

ГРОНКА РАДЗІМЫ

Аблітае каstryчнік,
пакорліва ў часе няспынным
Адыходзячы ў невараць
занач ссівелай раллёй,
І свіцца ярчэй
скрэз смугу жырандоля рабіны,
Бы гартоўнае сэрца
Радзімы, давечна маёй.

Робіць зацемкі вецер
на перыстых бачынах вышы,
Як маўчаць разам з болем
буслянак, няўтульна-пустых,
На франтоне касцельным
дажджамі прамытая нішы,
Дзе спрабую дарма
ўгледзець рэпрэсаваных святых².

Сад разложысты, скуль
да дзяцінства бадай што тры крокі,
Перагортвае метрыку
продкамі ўбранай зямлі,
Чые душы з двароў
за Бярэзіну і Налібокі,
Запаліўши грамнічкі,
у скрушных чаўнах адплылі.

Захад бровы наспупі -
нядоўгае сонца на спадзе,
Ды гарыць жырандоля,
а памяць нясцішна крывёй
Гулка тахкае ў скронях:
"Не смей ні пакінуць, ні здрадзіць!" -
Гэта б'еца ўва мне
гронка сэрца Радзімы маёй.

² Скульптуры апосталаў за нішаў франтона Валожынскага касцёла св. Язэпа былі зняты і вывезены бальшавікамі (імаверна, як і арган, у Летуву) за часам Хрушчова.

ПАДАРОЖНАЯ КАЛЫХАНКА

Ноч, як мора, ложак - човен,
Снамі казачнымі повен.
Хвалі плёскаюць аб борт -
Пакідай да ранку порт.

Станеш юнгам паслухмяним,
А каток твой - капітанам.
Што малы ён, не глядзі -
Ёсць цяльняшка і вусы.

І вусаты-паласаты
Прэч ад штурмаў, ад піратата
Спраўна човен павядзе
Сам па зорыстай вадзе.

Без кампаса і без картаў
Там, дзе поўня - выспа скарбаў,
Дзе фарватэр да яе -
Срэбны променъ ў імgle.

Засталіся ва ўспамінах
Капры, Рым і Сан-Марына -
Было коліс і сплыло
Разам з сонечным святылом.

Выпраўляйся ў падарожжа -
Дома ці сядзець прыгожай? -
Адплывай у дзіўны краі
Сноў салодкіх - засынай...

АДЗІНАЕ СЛОВА

Растануць дымам у паветры словы,
Але праз сорам не падняць вачэй,

А на сумёце попел тытунёвы
Паніклія пагляды апячэ.

Нагаварылі кепікаў бяздумна,
Насачыняўшы безлічна грахоў,
І крыгу кры́даў не растопім сумнай
Усмешкаю раскайня свайго.

Каб пачуццё не выдзьмула завея,
Даткнуся да дрыготкага пляча,
Па словам ледзяных хай нас сурэ
Адзінае з магчымых - "Выбачай..."

НА КУПАЛЛЕ

Будзе ноч і насенне
рассыплюцца зоры над намі,
І пачуцці запалацца
жарсцю ў крыштальнай расе,
Тады часу рака
дзве душы, пераплётшы, вянкамі
У нязнаную прышласць
на хвалях сваіх панясе.

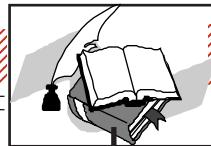
На зямлі целам кінутым
болей не знойдзеца месца,
Мы - ў далоні далонь -
перакрохым засветны парог;
І спагадлівы княжыч
ва ўсмешцы маёй адаб'еца,
Млечны Шлях - на тваіх
белых, рыхтык лілеі, грудзёх.

Між быццём ды ляцункам,
патонем, як між берагамі,
Адкуль гульняў гармідар
і спевы далёка чуваць,
Там прыполле цямрэчы
ліжук вогнішчы языкамі,
А вясёлай сябрыне
ніколі нас не адшукаць.

Ззянне папараць-кветкі
на досвітку згасне ў тумане,
Дзве душы рэчка часу
ўтрымае на бурнай вадзе,
Каб у прышласць плылі,
пераплётшы шчыльна, вянкамі,
Калі з зорай насення
ўзбуяе народжаны дзень.

ЛЁДЗІСТЫЯ БЕРАГІ

На лёдзістыя берагі
Нясы зіхоткія надзеі
Туды, дзе розум цверазее -
На лёдзістыя берагі.
Каб сіверы засцераглі
Іх ад начніцаў і людзей, я
На лёдзістыя берагі
Нясы зіхоткія надзеі.

Храм, напоўнены прыгажосцю

Быццам плыве нетаропкая рэчка
З пенай густою вадою жывою...
Пахне мядовая белая грэчка.
Вечнасцю пахне, пахне царквою.

Генадзь Бураўкін.

На працягу апошніх дзесяці дзён адзначаліся самыя любімія з летніх праваслаўных святаў Мядовы (14 жніўня) і Яблычны Спас, Перамяненне Гасподняе (19 жніўня).

Вельмі прыемна было ў дзень свята наведаць храм св. Пятра і Паўла ў Ратамцы пад Менскам, які ўяўляе сапраўдную скрабніцу з цудоўнымі роспісамі, драўляным разьбярствам, упрыгожваннямі з бісеру, інкрустациямі з каменъчыкаў, якімі аздоблены абразы.

А самае галоўнае, што ў храме жыве беларуская мова! Па-беларуску прамаўляе святар, на роднай мове гучыць чытанні Евангелля і пасланні св. апосталаў, нанесены надпісы на абразах па-беларуску. У сваіх казанях святар звяртаецца да вернікаў на роднай мове.

Такая традыція была сфарміравана з самага пачатку стварэння святыні. Храм быў пабудаваны па праекце пратаіерэя Аляксандра Міхайчыка, закладка падmurka адбывалася 12 ліпеня 1997 года. У 1990-ых гады мясцовыя жыхары вельмі рупіліся, каб у іх вёсцы была пабудавана царква. З такімі просьбамі яны звярталіся да мітрапаліта Філарэта, актыўна збиралі сродкі на будаўніцтва.

Храм стаў асяродкам прыгажосці, месцам сустрэчы з Богам, дзе ў святыні годна адчувае сябе беларуская мова і ўшаноўваюцца каштоўнасці беларускага народа. На сценах храма нанесены выявы святога крыжа Еўфрасінні Полацкай, Вастрабрамскага абраза Божай Маці ў Вільні і іншыя знакавыя вобразы.

На пляцоўцы побач з храмам напісаны партрэт мітрапаліта Філарэта і выява Свята-Духава кафедральнага сабора, у якім служыў Уладыка Філарэт.

Перамяненне сэрцаў і думак патрэбнае, каб Ласка Божая зачарцівелья і азлобленыя душы прывяла да ачышчэння і пакаяння.

Э. Дзвінская,
фота аўтара.

Канцлер ФРГ Ангела Меркель наведала Москву і Кіеў

Навіны Германіі

20 жніўня Ангела Меркель і Уладзімір Путін, падчас візіту канцлера Германіі ў Москву, які інансавалася, сярод іншых пытанняў абмеркавалі сітуацыю ў Беларусі і вакол Беларусі, дзеянні Прэзідэнта Беларусі Аляксандра Лукашэнкі. Беларускую тэмку падчас трохгадзінных перамоў у Москве падняла канцлер Германіі. У Путін заявіў на прэс-канферэнцыі, што сітуацыя ў Беларусі павінна вырашанца самімі беларусамі:

- Лічым, што супярэчнасці ўнутры беларускага грамадства могуць быць развязаны толькі ў рамках канстытуцыйна-прававога поля і выключна самімі белару-

Прэзідэнт Украіны Уладзімір Зяленскі на сустрэчы з канцлерам Германіі Ангелай Меркель заявіў, што разглядае праект "Паўночны струмень - 2" як вельмі небяспечную зброю Расіі супраць усёй Еўропы.

- Я мяркую, што гэта - зброя, і не заўважаю, што гэта небяспечная зброя не толькі супраць Украіны, а і для ўсёй Еўропы, - гэта няправільна. Гаварыць пра "Паўночны струмень - 2" як пра эканоміку Украіна дакладна не будзе, - заяўіў Зяленскі на супольным з Меркель брыфінгу ў Кіеве.

Прэзідэнт Украіны падкрэсліў, што нават на ціперашнія стады, калі газаправод яшчэ не запрацаў, ужо відаць, хто кантраблюе цэны на газ у Еўропе.

- Мы бачым, як змяняюцца цэны, як яны скачаюць уверх. Таму яшчэ раз - гэта пытанне палітычнае і пытанне бяспекі.

У сваю чаргу Ангела Меркель падкрэсліла, што Германія і ЗША актыўізуюць энэргетычную супрацьцу з Украінай.

- Мы разумеем заклапочанасць Украіны, і таму я ў Москве размаўляла пра гэту праблему, і мы вельмі дакладна гаварылі пра тое, што мы ў еўрапейскіх рамках выступім за новыя санкцыі, калі Расія будзе намагацца выкарыстаць гэты газаправод у якасці зброі, - заяўіла канцлер Германіі.

Пра Данбас

Меркель заяўіла, што выступае за захаванне фармату менскіх перамоў для ўрэгульавання сітуацыі на Данбасе, але

самі без вонкавага ўмяшання.

Путін заўсёды гаворыць падобнае падчас гутараў з заходнімі лідарамі на беларускую тэматыку. У Москве абмеркавалі не толькі сітуацыю ўнутры Беларусі, але і міграцыйны крызіс на яе межах з краінамі ЕС.

З гэтай нагоды А. Меркель адзна-чыла:

- У кантэксле Беларусі я рэзкім чынам асуздзіла выкарыстанне ў якасці гібрыднай зброі людзей, якія цярпяць бедства. Гаворка ідзе пра сітуацыю на беларуска-літоўскай мяжы.

лічыць, што невыкананне дамоўленасцяў - сістэмная проблема.

- Расея з'яўляецца ўдзельнікам гэтага канфлікту, і таму правільна, што Украіна адмаўляеца весці перамоўы з прадстаўнікамі сепаратыстаў. І мы ўвесь час круцім-ся вакол гэтай праблемы, але гэта - не навіна.

Ангела Меркель мяркую, што далейшая перамоўы будуць няпростымі, але іх варт працягваць.

- Я падтрымліваю гэты фармат, бо ім можна скарыстацца як пляцоўкай для перамоў, хаця баланс нездавальнільны, і я пра гэта шчыра кажу.

Пра Крым

Канцлер Германіі таксама падкрэсліла, што лічыць анексію Крыма Расіяй парушэннем міжнароднага права. Але яна не змога ўдзельнічаць у Крымскай платформе.

Што яшчэ абміяркоўвалі

Сярод іншых тэм перамоў - правядзенне рэформаў ва Украіне, у тым ліку і судовай, пытанні двухбаковай супрацьцы, а таксама сітуацыя ў Афганістане.

Зяленскі і Меркель не паведамілі, ці абміяркоўвалі беларуское пытанне на сваёй сустрэчы. На брыфінгу дазволілі паставіць толькі чатыры пытанні - па два ад нямецкага і украінскага баку. Але ўсе яны тычыліся "Паўночнага струменю - 2", Крыма і Данбаса.

Паводле СMI.

Зоф'я Кавалеўская

Гісторыя Лідскага паўстання: успаміны пра Людвіка Нарбута*

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

Цудадзейны абрэз Маці Божай, які зазвінёу ў хвіліну першага арышту Бальтазара, жонка аддала ў лідскі касцёл. Паводле тагачаснага падання, гэты абрэз забраў у сваё жытло ксёндз Карповіч. Аднак абрэз не ўпадабаў новае месца і без перапынку звінёу над галавой ксяндза. Карповіч вымушаны быў яго зняць. Легенда гаварыла, што абрэз быў знішчаны. Людзі перасталі хадзіць да касцёла, верачы, што сваім звонам абрэз патрэджаў пра небяспеку.

І насамрэч, хаяць касцёл і захаваўся, але Карповіч, які выконваў у той час абавязкі лідскага дэкана, першы пачаў служыць па-расійску, заспявашы каля алтара: "Господи помилуй!". Людзі з гневам і абурэннем тлумамі пакінулі святыню і занялі настолькі ўпартую пазіцыю, што падобная спроба болей ніколі не паўтарылася.

Мураёў ѿ моцна тачыў зубы на Геншталя, цывільнага начальніка Лідскага павета. Аднак яму паshanцавала выслізнуць за мяжу. Хутка арыштавалі Стэфана Вільбіка, вярбоўшчыка добрахвотнікаў у лагер паўстанцаў, і шмат іншых падазраваных у зносінах з Нарбутам або ва ўзделе ў паўстанні асоб з Лідскага павета, між іншымі і Ансельма Пятрыкоўскага.

Трагічны драмы разыграліся ў некаторых вёсках і шляхецкіх ваколіцах, спаленых і вынішчаных датла. Так згінулі вёскі Зубрава, Кракшлі і многа іншых. Цэлья сем'і вывезены ў Сібір.

Хто ў той час чуў тыя енкі жанчын, плач дзяцей, той да смерці гэта не забудзе.

Мясцовых людзей звольнілі з усіх дзяржавных пасад, а на іх месца, як лавіна, зваліліся чыноўнікі з Pacі, якія не ведалі стану і ўмоваў тутэйшага жыцця. Сюды певажна заваблівалі сацыяльную свалату, якая кіравалася не палітычнымі поглядамі, а жаданнем кар'ернага росту і асабістага баражэння.

Каб дагадзіць Мураёву, яны пераследавалі мясцовых людзей з усіх сацыяльных слаёў грамадства, пад страхам даносу вымушалі даваць ім хабар і г. д. Пасярод гэтых маскоўскіх адкідаў быў і лідзі большемніш культурны і шляхетны, аднак яны танулы ў агульной плыні.

Усё гэта аслабляла народны арганізм, а повязь рускіх чыноўнікаў з яўрэямі высмоктвала апошнія сілы. Яўрэі заўсёды ўмелі выкарыстаць часы блытаніны, болю і эканамічнага руйнавання для ўласнага інтарэсу.

Раздел XVII

Францішак Нарбут. Яго жыццё. Смерць у Венгрыі. Пераслед на радзіме.

Пакаранне за наведванне магілы Нарбута. Продаж Шаўру

Наймалодшы брат Людвіка Францішак быў самым вялікім патрыётам у сям'і. Спакойны, маўклівы, ён хаваў у сэрцы агонь патрыятычных пачуццяў. Ужо ў дзяцінстве не выносіў венчай музыку, якая часамі чулася ў Шаўрухах, уцякаў калі граві, затыкаў вушки або крычаў. Уздрыгваў ад віду гімназічнага мундзіра, а калі падрос і

неабходна было яго адзець, жадаў уцячы са школы. Аднак розум перамагаў пачуцці.

Калі прыезджаў дадому на святыні вершы і песні, хаваўся ад маці і дэкламаваў або з запалам співаў у садзе перад братамі і сёстрамі. Гульні ў вайну былі наймілейшай забавай. Стараўся загартоўвацца і прызываў чайвачца да дыскамфорту, быць цягавітъм.

Калі Людвіка арыштавалі ў Вільні, Францішак вучыўся ў школе. Частка кампраметуючых дакументаў захоўвалася ў ложку Францішака пад сеннікам. Уначы, пад час ператрусу, хлопца раптоўна разбудзілі, бо лічылі, што ён, яшчэ не цалкам абудзіўшыся ад сну, зможа нешта выдаць. Аднак ён застаўся абсалютна спакойны і так удала выглядаў сонным, які ні пра што не ведае, што жандары пакінулі яго і пайшли.

Калі Людвік вярнуўся з Каўказа, Францішак скончыў універсітэт у Пецярбургу, дзе вывучаў права. Рэвалюцыйная моладзь, рыхтуючыся да будучай барацьбы, арганізавала таварыства і таемна выдавала няўлікі часопіс "Жаўрук" ("Skowronek").

Манчунская мела контакт з моладдзю і таксама друкавала ў часопісе некаторыя свае творы. Гэта непакойла і раздражняла яе мужа Альберта Манчунскага, які служыў на ўрадавай пасадзе і быў настроены больш спакойна і лаяльна. Для студэнтаў яго дом быў зачынены.

Аднойчы, калі муж быў на працы ў бюро, на парозе дома перад сястрой раптоўна з'явіўся Францішак. У Пецярбургу паліція выйшла на след арганізаціі. Многіх яе сяброў арыштавалі, некаторыя былі ўжо высланы ў Pacію.

Францішак прасіў сястру, каб працягніць друкаванію "падарожную", якая дазваляла ехаць поштай, а таксама дапамагчы грашыма. Прасіў, каб дазволілі на некалькі дзён схавацца, бо з гэтym было найцяжэй. Дворнік ставіўся да студэнтаў непрыхільна, але пакаёўка была верная сваёй маладой пані і ўдала адаслала дворніка, чым дала Манчунскай магчымасць схаваць брата.

Тэадора прызначыла Францішку сустрэчу ў касцёле св. Яна, а сама пайшла да мужа. Ніколі раней яна не была ў мужа на працы. Таму пабачыўшы яе, Альберт адразу зразумеў, што здарылася нешта надзвычайнае. Калі даведаўся, пра што ідзе гаворка, адказаў: "Дзеля цябе зраблю, што заўгодна. Але гэта згуба, гэта мая смерць!"

Зрабіў ўсё, пра што яна прасіла, дазволіў сустрэцу з баратам у касцёле св. Яна.

Знайшла Францішку ў лаўцы, дзе калісці сядзела разам з маці. Незадуважна перадала яму дакументы і гроши, і, нібыта молячыся, паразмаліялі паміж сабой і развіталіся.

Францішак Нарбут найперш пасехаў у Брусьель, адтоль пераехаў у Жэневу, а потым запісаўся ў вайсковую польскую школу ў Генуі. Выбух паўстання ў Польшчы прывёў Францішку ў шэрагі Лангевіча⁵², дзе ён адразу служыў у пяхоце ў рангу капитана, вызначаючыся мужнасцю і доблесцю, потым браў удзел у фарміраванні коннага аддзела. Калі паўстанне згасла і трэба было думаць пра паратунак ад няволі і смерці, Францішак Нарбут перад уцёкам за мяжу,

давёў справа здачу аб усіх сваіх грашовых высілках начальніку павета Замойскаму.

Падаю ніжэй копіі з арыгінальных дакументаў, якія меў Францішак.

Пасведчанне

Начальнік павета Замойскага

"Матэрыяльныя каштоўнасці, якія належаць коннаму аддзелу Грубешава⁵³, пячатку таго ж аддзела і карту ад капітана Францішка Нарбута - прыняў. Рахункі з узятых на патрэбы фарміравання аддзела з золотых польскіх 304 і грошаў 20 - прыняў.

Начальнік павета Замойскі".

(Унізе - пячатка Люблінскага ваяводства)

Акрамя вышэй пададзенага сведчання Францішак Нарбут атрымаў наступнае пасведчанне. Копія з арыгінала.

№ 22

Пасведчанне

Грамадзянін Нарбут Францішак, капітан пяхоты, у наступным добраахвотнік у конным паўстанчым войску, студэнт аддзялення права ва ўніверсітэце Пецярбурга, а потым вучань вайсковай польскай школы ў Генуі.

Рада від

Нарадзіўся 2 красавіка 1842 года ў Шаўрах Лідскага павета Гарадзенскага ваяводства ў сям'і Крысціны з Садоўскіх і Тэадора Нарбута.

Яшчэ раз Францішку паshanцавала перайсці мяжу. Цяпер ён аказаўся на пaryjskim бруку без сродкаў да жыцця. Яшчэ не ведаў, што сястра Тэадора Манчунская таксама знаходзіцца ў Парыжы ў гатэлі Ламбэр. Яму казалі пра нейкую Нарбуту, але ён не спадзяваўся адшукаць сястру пад такім прозвішчам.

Аднойчы, ідучы па вуліцы, галодны і прыгнечаны, уголос прагаварыў праклён па-польску. Парыж у той час быў поўны эмігрантаў, розных нешчаслівых уцекаў разбітага паўстання. На гукі гэтай мовы да Францішку наблізіліся двое незнаёмых і запыталі, чаму ён так заўзяты клянне. З размовы з імі даведаўся, што ў гатэлі Ламбэр знаходзіцца нейкай пані, уцекачка з Краю пад прозвішчам Нарбуту. Павярнуў да гатэля і з радасцю ўбачыў родную сястру, а калі запытаў яе, чаму яна карыстаецца дзявочым прозвішчам, тая растлумачыла, што яно болей вядомае ў колах эміграцыі. Дзявочую дапамозе сястры, Францішак Нарбут хутка знайшоў магутных фаварытаў у асобе князя Чартарыйскага і графа Дзялынскага. Дарэчы, апошні вельмі сардечна адносіўся да маладзёня.

Праз адпаведны час навучання ў Бельгіі Францішак стаў дыпламаваным інжынерам і ў гэтай жа дзяржаве атрымаў працу. Аднак Дзялынскі пераправіў яго ў Галіцыю і горача рэкамендаваў князю Адаму Сапегу і Уладзіславу Чартарыйскаму.

Пісьмо адрасаванае князю Адаму Сапегу (спісаны з арыгінала)

Дараցі Адась!

У Вашу старану, у Перамышль выязджаете дыпламаваны інжынер пан Нарбут

бут у якасці чыноўніка чыгункі данцынска-венгерскага напрамку, покуль на трохмесячнае выпрабаванне, але мы ўсе, хто яго ведае, перакананы, што назаўжды, бо не дапускаю, што захочуць адпустіць у іншую частку Польшчы такога шляхетнага і разумнага маладога чалавека. Рэкамендую Табе асабісту перакананца ў яго высакароднасці і руплівасці. Спадзяюся, што Ты зможаш выкарыстаць былога вучня, а цяпер добрага інжынера ў розных годных мэтах.

Карыстаюся з нагоды, каб яшчэ раз перадаць Табе самыя сардечныя вітанні і пажадаць найлепшых поспехаў у працы.

*Твой брат і слуга Дзялынскі.
Парыж. Гатэль Ламбэр.
22 сакавіка 1880 г.*

Францішак Нарбут з гэтага часу ніколі не пакідаў Аўстра-Венгрыі. Служыў на Малдаўскай чыгунцы, на пасадзе старшага інжынера на будоўлі чыгункі ў Венгрыі, дзе бальшыня мастоў, якія заслугоўваюць увагу, была вынікам яго праектаў. Вывучыў малдаўскую і венгерскую мовы, пазнаёміўся з прыгажуніяй венгеркай Ізай Сэйляр і ажаніўся з ёй. Аднак, яго з'ядала хварoba, выбух якой прыспешыў такі выпадак.

Дзеля маёмын інтарэсаў жонкі Нарбут павінен быў прыняць венгерскую грамадзянства. Найперш з гэтым пагадзіўся, аднак, калі патрэбныя дакументы былі ўпрадкаваны, сям'я жонкі на ўрачыстасці не спадзявалася выбухнула тостам: "За новага венгра!", Францішак несвядома атрымаў нервовы зрыў, сарваўся з крыкам: "Не! Я - не венгр! Я - паляк ад дзеда і прадзеда!"...

Біў сябе ў грудзі, падаранаць: "Я - паляк! Я - паляк!"⁵⁴

Гэта думка не адпускала яго да смерці. Заспакойваўся толькі тады, калі жонка чытала яму па-польску, хоць і не разумела прамаўляльных слоў. Памёр у 1892 годзе ў Венгрыі. Пахаваны ў Торначы⁵⁵ (прэфектура Нітра).

На помніку Нарбута венгры выбілі надпіс, які ў перакладзе гучыць гэта:

*"Остык - Нарбут Францішак.
Польскі паўстанец 1863 года.
Стары інжынер Імператарскай
аўстра-венгерской чыгункі.
Хвала памяці Яго!
Нарадзіўся на Літве ў Шаўрах, 1841 г.
Адышоў да Бога ў Торначы, 1892 г.,
кастычніка, 7 днія.*

*У ішчалівым сужэнстве - 14 гадоў.
Жыццё яго было працавітым.
Гонар маці.
Сум па Айчыне разарваў яго
найшляхтнейшае сэрца.*

*I таму ўжо не мог тут жыць бедны
выгнанец.
Прайшиоў паміраць сярод братэрскага
народа, на яго вольную зямлю".*

Сястра памерлага Тэадора Манчунскага дадала да венгерскага надпісу такія слова па-польску:

Нататкі з нагоды ТРЫ ЛІНІІ ЛЁСУ

(Заканчэнне. Пачатак на стр. 7.)

Аўтар распавядае пра свае знаёмыя і сустрэчы з будучым неаднаразовым чэмпіёнам свету і алімпійскіх гульняў Аляксандрам Мядзведзем, маршалам Сямёном Цімашэнкам, зоркай савецкага кіно і эстрады Леанідам Уцёсавым, міністрамі аховы грамадскага парадку БССР Аляксандрам Аксёновым, камандуючым афганскім Цырандэем Хайдарам, міністрам унутраных спраў Афганістана Сайдам Махамадам Гулябзозем, камандуючым 40-й армій Барысам Грэмавым, генералам Валянцінам Варэннікам, міністрам унутраных спраў СССР Мікалаем Шчолакавым, міністрам унутраных спраў БССР Віктарам Піскаровым, журналістам Мікалаем Матукоўскім, міністрам унутраных спраў СССР, грамадскім дзеячам Вадзімам Бакаціным...

**Нечаканы візіт ястраба на вострав
муженасці і смутку**

Не забыў Віктар Міхайлавіч і пра сваіх таварышаў з вайсковой палкавой школы, якая рыхтавала для 120-й гвардзейскай стралковай дывізіі камандзіраў аддзяленняў і помочнікаў камандзіраў звязаў. Пасля яны вучыліся ў шыфравальнай школе штаба БВА і атрымалі званне малодшых лейтэнантў. У іх ліку былі такія выдатныя спецыялісты, як Анатоль Рудакоў, Эдуард Буслаеў, Валянцін Ішчанка і мой верны старэйшы сябра, які ўзначальвае сёня ўнітарнае прадпрыемства "Канстанта-91", Генадзь Мікалаевіч Чачанец. Я прысвяціў гэтаму разумнаму, светламу, спагадліваму, небезуважнаму, чалавеку-працаўніку нарэс "Афіцэрскі рамень" і верш "Дзіця вайны":

Глядзіць праз час падвал суседкі Веры,
у якім ты з братам-немаўлём і матуляй
дарэмана ў цемры апраметнай святыні веры,
што бацька вернецца і выжыве Красуля...
Ад свісту, звону, крыку, грукату, пажару
трымцела цела, разрывала грудзі сэрца
ад невыноснага, нясцерпнага кашмару
і страху - не дай бог, брацік зайдзеца...
Душа гарэла, крываў мокла ад пакутаў,
і плошкі мёрзлыя за ічасцейка былі
са шчаўем конскім, крапівою і трывутам,
карэннем скрыпеню з параненай зямлі...
Яна ў кветках той сустрэчы патанала,
калі між танкаў і гармат, між машын
ты бег па цукар да салдат, пашанцавала
на сыр, кансервы, сухары ды маргарын.
Дзіяя вайны, не перастану віншаваць
чябе заўжысь са святам нашай Перамогі,
хачу ізноўку табе, дружка, пажадаць
чарпення, веры, міру, цвёрдае дарогі.

Да ўсяго застаецца дадаць, што Віктар Міхайлавіч Лабезнік рэгулярна ўдзельнічае ў мерапрыемствах Менскай гарадской арганізацыі ветэранаў-афганцаў "Памяць", старшынём савета старэйшын якой ён з'яўляецца.

Уладзімір Барысенка.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

**Пасведчанне аб регістрацыі № 908 ад
18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам
інфармацыі Рэспублікі Беларусь.**

Адрас рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўліна.

Адрас для паштовых адправлений:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: sejlawicz@gmail.com, kajety@list.ru

Выбіраю тое, што магу зрабіць

Варыянты акладаў з роспісам на шклі

У аддзеле рамёстваў і традыцыйнай культуры 13 жніўня адбылося чарговае паседжанне клуба "Вытокі". Зацікаўленыя ўдзельніцы, жадаючы пазнаёміцца з чымсьці новым, спышаліся на сустрэчу з самабытнай мастачкай Гарадзеншчыны Ганнай Пуйдак.

- На ўесь летні перыяд ва ўстанове працуе аўтарская выстаўка Ганны Іванаўны пад назвай "Магічныя травы". Дэкаратыўна-прыкладное мастацтва прадстаўлена ў двух накірунках: вышыўцы ў тэхніцы крыжа і фларыстыка ў плоскасці, - распавядае малодшы навуковы супрацоўнік Марына Вячаславаўна Савіцкая, - галоўная задумка экспазіцыі - гэта паказ прыгажосці і росквіту лета, харства прыроды, таму шматлікія работы аўтара на іншую тэму мы аставілі да наступнай нагоды сустрэча яшчэ.

Ганна Іванаўна свой творчы шлях пачала з ранняга дзяцінства. Галоўным наватарам ідэй і надхняльнікам для яе была мама, а першым інструментам у працы стала іголка. "Мама сядзела за кроснамі, а я вышывала" - згадвала Ганна Іванаўна. Цяжка пералічыць, колькі сарочак, сурвятаць ды ручнікоў упрыгожаны рукамі майстрыхі. І па цяперашні час, як іголка з ніткай, неразрыўна з паўсядзённым жыццём спадарожнічае з жанчынай творчасцю, ствараючы непаўторныя вобразы ў розных напрамках дэкаратыўна-мастацкай дзейнасці.

Вельмі плённым для Ганны Іванаўны быў час захаплення роспісам па шклі. Пад упрыўсам ўсходніх моды на тэрыторыі Беларусі ў 50-я гг. мінулага стагоддзя паўсямесна быў распаўсюджаны народны роспіс па шклі. Найбольш папулярнымі матывамі служылі букеты кветак, ідэялістычныя сцэнкі з выявамі людзей і жывёл, улюблёных пар, радзей - біблейскіх сюжэтаў. На гатовы роспіс накладалася каляровая фальга, дзякуючы чаму, паверхня зіхацела і перадавала празрыстасць шкла.

- Час роспісу для мяне прыйшоўся

Паседжанне клуба "Вытокі"

на 60-я гг. Таму спрыяла хвала запатрабаванасці ў нашай мясцовасці. Аднавяскоўцы набывалі і ўпрыгожвалі хатні інтэр'ер такім карцінамі. А сабліва ўрачыста выглядаў роспіс акладаў у праваслаўных абразах, калі яны вісілі групай, пакрытыя набожнікамі, - працягвае свой аповед Ганна Іванаўна, - і мне хацелася маляваць такія аклады на сваіх каталіцкіх. Пачытаць, як гэта зрабіць і павучыцца не было ў каго. Купіла пяро, асадку, туш, "Ленінградскіе" фарбы і праз памылкі дабівалася задавальняльнага выніку сама. І ў гэтай справе садзейнічала і дапамагала мне мама.

Ганна Іванаўна на практичным занятку з удзельнікамі клуба "Вытокі" дала майстар-клас роспісу па шклі, падзяліўшыся асноўнымі сакрэтамі майстэрства. З хатнай калекцыі мастачкай прадставіла глядзачам некалькі работ з выявамі кветак, варыянты акладаў на абразах.

Шмат пытанняў атрымала Ганна Іванаўна пра фларыстыку - разнастайнасць

дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва з прыродных матэрыялаў. Гэта вельмі старажытны род заняткі. Ён патрабуе навыкаў назірання за навакольным светам, ведаў па зборы і захаванні зёлак, асноў колера-знаўства і кампазіцыі.

- У мяне шматгадовы вопыт, дзе і калі знайсці той ці іншы патрэбны колер на лісці або кветках. Падкажу, што зёлкі можна нарыхтоўваць у любую пару года, а вялікая колькасць казуркі гарманічна дапаўняюць і ажыўляюць кветкавыя нацюрморты. Граматна зложаныя кампазіцыі захоўваюць сваю калер да 6 гадоў! Насычанасць будзе павольна затухаць, калі работы аддаліць ад прымых сонечных прамянёў, - працягвае гаворку аўтар.

Дарэчы, фларыстычныя работы Ганны Іванаўны знаходзяцца ва ўласных

калекцыях знатакоў мастацтва Беларусі, Расіі, США, В'етнама і інш. дзяржаў.

У жыцці здараецца так, што людзі, атрымаўшы мастацкую адукцыю, не маюць прафесійнага росту. У выпадку з нашай герайнай усё наадварот. Не маючы мастацкай адукцыі, але пастаянна займаючыся самаадукцыяй, жанчына сама сябе падняла на высокі прафесійны ўзровень. На пытанне, чым з'яўляецца для яе мастацтва: хобі ці работай, адказ быў упэўнены і кароткі: "Хобі для мяне рыбалка, а заняткі творчасцю - неабходнасць майго існавання!"

- Я паважаю розныя накірункі дзейнасці, але ў мастацтве выбіраю тое, што магу сама засвоіць і зрабіць! - на развітанне сваім удзячным гасцям адказала Ганна Іванаўна.

Ірина Дыдышика,
метадыст аддзела рамёстваў і
традыцыйнай культуры ДУ
"Лідскі раённы цэнтр культуры і
народнай творчасці".

Фота аўтара.

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Эдуард Акулін, Алена Анісім, Алеся Аўласевіч,
Юрась Бабіч, Марыя Баравік, Аляксей Карпенка,
Эла Оліна, Ігар Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч,
Станіслав Суднік, Людвіка Таўгень, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.

<http://nslowa.by/>
<http://pawet.net/> <http://kamunikat.org/>
<http://belkiosk.by/>

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінскую, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавецкі дом ТБМ".

Газета падпісаны да друку 23.08.2021 г. у 17.00. Замова № 1904.

Аб'ём 2 друкаваныя аркушы. Наклад 1200 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 2,88 руб., 3 мес.- 8,64 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.